

Politik Ekonomi Göstergelerinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Üst Orta Gelirli Ülkeler Üzerine Panel Veri Analizleri^(*)

The Impacts of Political Economy Indicators on Economic Growth: Panel Data Analysis on Upper Middle Income Countries

Sevda YAPRAKLI⁽¹⁾, Ramazan ASLAN⁽²⁾

ÖZ: Bu çalışmanın amacı, 23 üst orta gelirli ülkede kurumlar, makroekonomik istikrar, ticari ve finansal dışa açıklık ve gelir dağılımı şeklindeki politik ekonomi göstergelerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini incelemektir. Bu amaçla, 1992-2016 dönemi için söz konusu değişkenlere ait toplam on beş göstergenin GSYİH üzerindeki etkileri panel veri analizleri ile incelenmektedir. Analiz sonuçları; kurumların [kamunun etkinliği ve politik istikrar (+), yolsuzluk (-)], makroekonomik istikrarın [beşeri sermaye ve istihdam (+), enflasyon (-)], ticari ve finansal dışa açıklığın [ticari dışa açıklık (+), cari denge ve finansal dışa açıklık (-)] ve gelir dağılımının [GINI katsayısı, enflasyon ve işsizlik (-)] ekonomik büyüme üzerinde etkili olduklarını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Politik Ekonomi, Ekonomik Büyüme, Üst Orta Gelirli Ülkeler, Panel Veri Analizi

Abstract: This study exams to analyze the impacts of political economy indicators such as institutions, macroeconomic stability, trade-financial openness and income distribution on economic growth in 23 upper-middle income countries. With this purpose, the impacts on the GDP of fifteen indicators in total belonging to the aforesaid variables for the period 1992-2016 are examined by panel data analysis. Results of analysis indicate that institutions [government effectiveness-political stability (+), corruption (-)], macroeconomic stability [human capital-employment (+), inflation (-)], commercial-financial openness [commercial openness (+), current balance- financial openness (-)] and income distribution [Gini Coefficient-inflation-unemployment (-)] have impacts on economic growth.

Keywords: Political Economy, Economic Growth, Upper Middle Income Countries, Panel Data Analysis

Jel Classifications: C33, O40, O43, O50

1. Giriş

Politik ekonominin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri büyüme-kalkınma literatürünün temel tartışma alanlarından birini oluşturmaktadır. Bunun nedeni olarak dünya genelinde ülkelerin/ülke yönetimlerinin politik ekonomiye önem atfetmeleri ve ekonomik büyüklükte politik ekonomi göstergelerinin stratejik rol oynamaya başlamasının etkili olması gösterilebilmektedir.

Standart bir tanımı ve ölçümü olmamakla birlikte politik ekonomi, ekonomi politikalarının temel belirleyicisi olan politik faaliyetler ve uygulamalar ile ekonomi

⁽¹⁾ Atatürk Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, sevda1@atauni.edu.tr;

ORCID No: 0000-0002-1902-899X

⁽²⁾ Atatürk Üniversitesi, SBE, İktisat Anabilim Dalı, rmzaslan@yahoo.com;

ORCID No: 0000-0001-5182-7735

Geliş/Received: 20-02-2019; Kabul/Accepted: 13-06-2019

piyasaları arasındaki sürekli ve karşılıklı ilişkiye dayalı alan olarak tanımlanabilir (Eaton, Kaiser ve Smoke, 2010: 2). Ülkelerin kendilerine has özellikleri ve veri bulma güçlüğü, homojen-kapsamlı ve karşılaştırılabilir endeks oluşturulamaması vb. gibi faktörler de çok boyutlu bir kavram olan politik ekonomi için standart ölçümler yapılmasını zorlaştırmaktadır. Ancak konu ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda genel olarak ülkeler arasında büyüme farklılıkları yaratan temel politik ekonomi göstergelerinden; kurumlar, makroekonomik istikrar, ticari-finansal dışa açıklık ve gelir dağılımının ön plana çıktığı gözlenmektedir.

20. yüzyılın sonlarına kadar hem akademik hem de politik alanda, kamunun ekonominin dışında tutulmasına dayanan ekonomi ile politikayı bağımsızlaştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Ancak bu yaklaşım, küçük ülkelerin büyük ülkelerin etkisinde kalmalarına ve ulusal-uluslararası boyutta sorunların (ekonomik krizler, ambargolar, işgaller vb. gibi) meydana gelmesine neden olmuştur. 1990'lerden itibaren ortaya çıkan gelişmeler (küreselleşme, geleneksel ekonomi politikalarının başarısız olması, bilgi ekonomisi vb. gibi) ile birlikte ekonomi-politika ayırımı ortadan kalkmaya ve politik ekonomi anlayışı gelişmeye başlamıştır (Yalman, 2008: 2; Aslan, 2018: 10).

Ekonomik faaliyetleri belirleyen ve oluşturan politik ekonomi göstergelerindeki istikrar, ekonomik büyümenin sağlanması ve sürdürülebilmesi açısından önem arz etmektedir. Ekonomik bir oluşumun içerisinde politik istikrarın sağlanması, bir toplumun geleceğe yönelik politikalarına ve bu doğrultuda uzun süreli ve kalıcı ekonomik faaliyetlerin gerçekleştirilmesine imkan tanımaktadır. 1990'lı yıllardan itibaren politik ekonominin ulusal ve uluslararası ekonomik etkilerine odaklanan teorik ve uygulamalı çalışmalar, politik ekonominin ülkeler arası gelir farklılıklarının açıklanmasında önemli bir rol oynadığını ortaya koymuştur. Bu çerçevede diğer faktörler sabitken, politik ekonomiye ilişkin göstergelerin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi ve önemi gerek akademisyenlerin gerekse politika yapımcıların temel ilgi alanlarından biri olmuştur.

Politik ekonominin ülke ekonomilerine yönelik önemli etkisinden dolayı ele alınan bu çalışmanın ana amacı, 23 üst-orta gelirli ülkede politik ekonomi göstergelerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini ekonometrik yöntemlerle değerlendirmektir. Bu amaçla çalışmada öncelikle politik ekonomi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki hakkında bilgiler verilmektedir. Sonra politik ekonomi-büyüme ilişkisine yönelik olarak yapılan ampirik çalışmalara ilişkin literatür özeti sunulmaktadır. Sonra araştırmada kullanılan veri seti ve yöntemle ilişkin bilgiler verilmektedir. Son olarak yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular verilmektedir. Çalışma, analiz bulgularının değerlendirildiği sonuç bölümüyle sona ermektedir.

2. Politik Ekonomi ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki

Politik ekonominin ekonomik büyümeyle ilişkisinin irdelenmesinde, dünya ekonomisindeki gelişmelerin yanı sıra Gelişmiş Ülke (GÜ)'ler ile Gelişmekte Olan Ülke (GOÜ)'ler arasında yakınsamanın sağlanmadığını gösteren teorik ve ekonometrik çalışmaların da önemli etkisi olmuştur. 1960'lı yıllarda gündeme gelmiş olmakla birlikte özellikle 1990'lı yıllardan itibaren geleneksel üretim faktörlerinin bazı ülkelerde neden yetersiz olduğu sorgulanmaya ve ekonomik büyümeyi etkileyen faktörlerin farklı boyutları ele alınmaya başlanmıştır. Bu bağlamda politik ekonomi kapsamında yer alan çeşitli göstergelerin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri ön plana çıkmıştır.

Politik ekonomi, ceteris paribus, ekonomik büyüme etkileyen önemli unsurlardan biridir. Tüm dünya ülkelerinin temel hedefleri arasında yer alan yüksek büyüme hızlarına ulaşılması, büyük ölçüde istikrarlı politik ekonomi göstergelerinin varlığına bağlıdır. Zira istikrarlı ekonomik ve politik hedeflere sahip ülkeler, bu tür hedeflere sahip olmayanlara göre daha hızlı bir gelişim sergilemektedirler (Apaydın, 2013: 2).

Politik ekonominin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri göstergeler bazında ortaya çıkmakta ve gerek tek tek, gerekse birbirleriyle etkileşim sonucunda ekonomik büyümenin gerçekleştirilmesine ve sürdürülmesine katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda politik ekonomi göstergelerinin ekonomik büyüme üzerindeki temel etkilerini kısaca aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür.

- Kurumlar; kamu-özel sektör arasında işbirliği sürecini kolaylaştırdığı, işlem maliyetlerini azalttığı, teknolojik gelişmeyi ve uyum sürecini harekete geçirdiği zaman rekabet üstünlüğü elde edilmesine ve büyümenin hızlanmasına olanak sağlayabilmektedir (North, 2010: 40-42, 85).

- Makroekonomik istikrar; piyasa belirsizliklerini azaltarak, tüketim ve ticari/mali yatırım harcamalarını artırarak, üretim faktörlerinin etkinliğini artırarak ve uygun koşullarda borçlanma imkanı sağlayarak ekonomik büyümede artışa imkan tanımaktadır (Bloom ve Sachs, 1998: 220).

- Ticari-finansal dışa açıklık; üretim ve ihracat artışı, teknoloji transferi ve dış ticaret kazancı sağladığı, ülkeye giren ve üretim sürecinde kullanılan yabancı sermaye miktarını artırdığı zaman ekonomik büyüme üzerinde önemli bir etkiye sahip olmaktadır (Atamtürk, 2007: 76-77).

- Gelir dağılımı ise; bireyler arasında gelirin adil ve dengeli dağılımını sağladığı zaman yoksulluğu azaltabilmektedir. Bireylerin refahındaki artış, hem arz hem de talep artışı yoluyla ekonomik açıdan anlamlı hale gelerek ekonomik büyüme katkıda bulunabilmektedir (Aslan, 2018: 26-27).

Söz konusu etkiler bağlamında, uzun dönemli büyüme için politik ekonomi göstergelerinin farklı etkilerini dikkate alan optimal kalkınma plan ve programlarının belirlenmesinin gerekli olduğu söylenebilir. Böylece ülkeler, politik ekonominin olumlu etkilerinden faydalanma ve olumsuz etkilerinden kaçınma imkanına kavuşabileceklerdir.

3. Literatür Özeti

Politik ekonomi, ülkeler arası gelir farklılıklarını açıklamadaki öneminden dolayı teorik ve uygulamalı büyüme-kalkınma literatüründe ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda yapılan literatür araştırması sonucunda, uygulamalı çalışmaların farklı politik ekonomi göstergelerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerine yoğunlaştıkları ve 1990'lı yıllardan itibaren artış göstermeye başladıkları belirlenmiştir. Çalışma çerçevesinde, öteki faktörler sabit varsayılarak, politik ekonomi göstergeleri ile GSYİH arasındaki ilişkiyi inceleyen temel uygulamalı çalışmalara yer verilmiştir. Söz konusu ilişkiye yönelik tahminlerde genel olarak, yatay kesit ve panel veri analizlerinden yararlanıldığı gözlenmektedir.

Bu kapsamda çeşitli politik ekonomi göstergelerinin ekonomik büyümeye etkilerinin incelendiği başlıca çalışmaların sonuçlarını şu şekilde özetlemek mümkündür.

Talman ve Wang (1994), Sun ve Parikh (2001), Al-Yousif (2001), Bloom, Canning, ve Sevilla (2004), Grasjö (2005), Loizides ve Vamuoukas (2005), Yapraklı (2007), Dietz ve Neumeyer (2007), Teal (2010), Yendi (2011) ve Peçe vd. (2016) tarafından yapılan belli başlı çalışmalarda politik ekonomi göstergelerinin büyüme üzerinde pozitif etkiye sahip oldukları belirlenmiştir. Bu çalışmaların sonuçlarına göre politik ekonomi göstergeleri fiziki yatırımların ve rekabet gücünün artmasını, teknolojik gelişme düzeyinin yükselmesini, ortak çalışma ve güven ortamının oluşmasını, pozitif dışsallıkların ve ekonomik özgürlüklerin artmasını, geleneksel üretim faktörlerinin verimliliğinin artmasını vb.'yi sağlayarak ekonomik büyümenin önündeki engellerin giderilmesine katkıda bulunmaktadır.

Edwards (1994), Al-Yousif (2001), Abu-Bader ile Abu-Qarn (2003), Meon ve Sekkat (2005), Loizides ve Vamuoukas (2005), Yapraklı (2007), Aidt (2010), Gries ve Redlin (2012), Gür ve Akbulut (2012) ve Aksoğan ve Elveren (2012) tarafından yapılan çalışmalarda, politik ekonomi göstergelerinin büyümeyi negatif yönde etkileri tespit edilmiştir. Bu çalışmalarda özellikle gelişme düzeyi düşük olan ülkelerde politik ekonominin yeterince gelişme gösteremediği ve nedenle üretim düzeyinde maliyetlerin yükselmesine, ekonomik ve politik istikrarsızlıkların artmasına, dış şoklara karşı kırılganlık düzeyinin yükselmesine, yabancı yatırımcıların risk primlerinin yükselmesine vb.'ye yol açarak büyümeyi olumsuz yönde etkilediği yönünde bulgulara ulaşılmıştır.

De-Meulemeester ve Rochat (1995), Balasubramanyam, Salisu ve Sapsford (1996), Olson, Naveen ve Swamy (2000), Assanie ve Singleton (2002), Basu, Chakraborty ve Reagle (2003), Aidt, Dutta ve Sena (2008), Topuz ve Dağdemir (2016) Ahmet ve Baloch (2017), Habyarimana ve Dushimayezu (2018) gibi yazarlar tarafından yapılan çalışmalarda politik ekonomi göstergeleri ile büyüme arasındaki ilişkinin, ülkelerin kalkınmışlık düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Bu çalışmalarda genel olarak politik ekonominin büyümeyi etkileyebilmesi için ülkelerin belirli bir gelişme aşamasına ulaşmaları gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca ilişkinin derecesinin GÜ'lerde GOÜ'ler ve az gelişmiş ülkelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Lavigne (2006), Tsen (2006), Zakaria ve Shakoor (2011), Baek ve Qian (2011), Kueh, Puah ve Wong (2011), Johnson, Ruger, Sorens ve Yamarik (2014) ve Ali, Egbetokun ve Memon (2016) tarafından yapılan çalışmalarda ise genel olarak hangi politik ekonomi göstergesinin ekonomik büyüme üzerinde daha etkili olduğu araştırılmıştır. Bu çalışmalarda genel olarak kurumlar ve makroekonomik istikrar şeklindeki göstergelerin ekonomik büyüme ve verimlilik artışı üzerindeki etkisinin, ticari-finansal dışa açıklık ve gelir dağılımı şeklindeki göstergelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca bu çalışmalarda, çeşitli göstergelerin farklı ölçümlerinin ele alınmasının büyüme üzerinde farklı etkilerin ortaya çıkmasına neden olduğu belirtilmiştir. Tüm politik ekonomi göstergelerini içeren standart bir ölçümün oluşturulmasının, politik ekonominin büyüme üzerindeki net etkisini göstermede daha kullanışlı olabileceğine de vurgu yapılmıştır.

Özetlenecek olursa, konu ile ilgili belli başlı çalışmalarda genellikle politik ekonomi göstergelerinin ekonomik büyüme üzerinde etkili oldukları yönünde bir görüş birliğinin oluştuğu, ancak etkinin büyüklüğü ve yönü açısından net bir sonucun ortaya konulmadığı görülmektedir. Bu değişik sonuçların özellikle politik ekonomiye ilişkin değişkenlerin standart olarak kullanılmamalarından kaynaklandığı söylenebilir.

Konuya ilişkin olarak daha önce yapılan çalışmalara göre bu çalışmanın, kapsamlı veri seti, zaman dönemi ve örnek grubu açısından farklılaştığı söylenebilir. Ayrıca bu çalışmadan elde edilen bulgular, ekonomik büyümeye yönelik politika belirlemelerinde politik ekonomi göstergelerinin farklı etkilerinin dikkate alınmasının gerekli olduğuna işaret etmektedir.

1994-2018 yılları arasında yapılan belli başlı uygulamalı çalışmalara ilişkin özet literatür Tablo 3.1.'de verilmiştir.

Tablo 3.1. Politik Ekonomi-Ekonomik Büyüme İlişkinine Yönelik Literatür Özeti

Yazar(lar)/Çalışma Yılı	Ülke(ler)/Dönem	Politik Ekonomi Değişken(ler)i	Yöntem	Sonuç
Tallman-Wang/1994	Tayvan/1965-1989	Beşeri sermaye	ZSA	Beşeri sermaye; teknolojiyi, işgücü verimliliğini artırarak büyümeyi etkilemektedir.
Edwards/1994	76 Ülke/1970-1982	Kurumlar (Politik istikrarsızlık)	PVA	Etkin olmayan politik yapı, ekonomik istikrarı bozarak büyümeyi etkilemektedir.
De Meulemeester-Rochat/1995	6 GÜ/1885-1986	Beşeri sermaye	PVA	Ekonomik büyümeye etkisi ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre değişiklik göstermektedir.
Balasubramanyam vd./1996	46 AGÜ-GOÜ/1995	Ticari dışa açıklık	YKVA	GOÜ'lerde ekonomik büyüme etkisi daha yüksektir.
Olson vd./2000	68 GÜ-GOÜ/1960-1987	Kurumlar (Yolsuzluk, HU)	PVA	Politik ekonominin büyüme üzerindeki etkisi GÜ'lerde daha yüksektir.
Sinha-Sinha/2000	19 Asya Ülkesi/1950-1952	Ticari dışa açıklık	PVA	11 Asya ülkesinde ticari açıklık büyümeyi negatif etkilemektedir.
Sun-Parikh/2001	Çin/1985-1995	Ticari ve finansal dışa açıklık	ZSA	Dış açıklık seviyesi ekonomik büyüme hızını artmaktadır.
Al-Yousif/2001	Suudi Arabistan/1963-1992	Kurumlar (KKB)	ZSA	Kamu kesimi büyüklüğü büyümeyi pozitif; kamu harcamaları/GSYİH negatif etkilemektedir.
Assanie-Singleton/2002	67 GOÜ/2001	Ticari dışa açıklık	YKVA	Dışa açılmanın büyüme üzerindeki etkisi düşük gelirli ülkelerde anlamsız; orta gelirlielerde pozitifdir.
Abu Bader-Abu Qarn/2003	Mısır, İsrail, Suriye/2002	Kurumlar (KH)	YKVA	Savunmaya yönelik kamu harcamalarındaki artış büyümeyi negatif etkilemektedir.
Basu vd./2003	95 GÜ ve GOÜ/1970-1990	Beşeri sermaye	PVA	Ülkelerin gelir düzeyi arttıkça büyüme üzerindeki olumlu etki artmaktadır.
Bloom vd./2004	104 GÜ ve GOÜ/1960-1990	Beşeri sermaye	PVA	Beşeri sermaye hem doğrudan hem de diğer faktörleri etkileyerek büyümeye katkı sağlamaktadır.
Grasjö/2005	İsveç 1997-1999	Beşeri sermaye	ZSA	Beşeri sermaye ihracat performansını etkileyerek, büyümeye katkıda bulunmaktadır.
Loizides-Vamvoukas/2005	AB üyesi üç ülke/1948-1995	Kurumlar (KKB)	PVA	Kamu kesimi; Yunanistan ve İngiltere'de büyümeyi pozitif, İrlanda'da negatif etkilemektedir.
Meon-Sekkat/2005	71 ülke/1970-1998	Kurumlar (Yolsuzluk)	PVA	Yolsuzluktaki artış büyümeyi negatif etkilemektedir.
Tsen/2006	Çin/1952-1999	Dış açıklık, beşeri sermaye	ZSA	Dış açıklık büyümeyi daha fazla etkilemektedir.
Lavigne/2006	61 GOÜ/1987-2000	Kurumlar (HE), makro ekonomik istikrar	PVA	Etkin bir hükümetin varlığı, makroekonomik istikrarı ve büyümeyi etkilemektedir.

Tablo 3.1. (Devam)

Yazar(lar)/ Çalışma Yılı	Ülke(ler)/Dönem	Politik Ekonomi Değişken(ler)i	Yöntem	Sonuç
Yapraklı/2007	Türkiye/1990-2006	Ticari-finansal dışa açıklık	ZSA	Ekonomik büyüme, finansal dışa açıklıktan negatif, ticari dışa açıklıktan pozitif olarak etkilenmektedir.
Dietz-Neumayer/2007	115 GÜ ve GOÜ/2006	Kurumlar (Yolsuzluk Düzeyi)	YKVA	Yolsuzluğun azalması tasarrufları artmakta ve büyümeyi sürdürülebilir hale getirmektedir.
Kueh vd./2008	4 Asya Ülkesi/ 1974-2006	Ticari dışa açıklık, kurumlar (KKB)	PVA	Kamu kesimi büyüklüğü, dışa açıklık ve büyüme üzerinde etkilidir.
Aidt vd./2008	44 Ülke/2008	Kurumlar (YK, yolsuzluk)	YKVA	Gelişmişlikteki artış kurumsal kaliteyi artırmaktadır.
Teal/2010	32 Kuzey Afrika Ülkesi/1950-2010	Beşeri sermaye, Kurumlar (HE)	PVA	Kurumsal etkinlik, beşeri sermayenin ve KH'nin etkinliğini artırarak büyümeyi etkilemektedir.
Aidt/2010	110 Ülke/2008	Kurumlar (Yolsuzluk)	YKVA	Yolsuzluk kalkınma hızının düşmesine yol açmaktadır.
Zakaria-Shakoor/2011	Pakistan/ 1947-2009	Ticari dışa açıklık, kurumlar (KH)	ZSA	Kamu harcamalarındaki artış dışa açıklığı ve büyümeyi pozitif etkilemektedir.
Yendi/ 2011	12 Avrasya Ülkesi/1996-2008	Kurumlar (YK, HE)	PVA	Kurumsal yapının gelişmesi ekonomik performansı olumlu yönde etkilemektedir.
Baek-Qian/2011	22 GÜ-94 GOÜ/1984-2008	Kurumlar, dışa açıklık	PVA	Kurumların büyüme etkisi, dış açıklıktan yüksektir.
Gries-Redlin/2012	158 Ülke/1970-2009	Ticari dışa açıklık	PVA	Dışa açıklık ekonomik büyümeyi artırmaktadır.
Gür-Akbulut/2012	19 GOÜ/1986-2003	Kurumlar (Politik İstikrar, HE)	PVA	Zayıf hükümetler politik ve sosyal istikrarsızlıklara ve düşük büyüme oranlarına yol açmaktadırlar.
Aksoğan-Elveren/2012	Türkiye/ 1970-2008	Kurumlar (KH, HE), Gelir dağılımı	ZSA	Sürekli değişen hükümetler, kamu harcamalarını ve büyümeyi olumsuz etkilemektedirler.
Johnson vd./2014	ABD/1975-2007	Yolsuzluk, Ekonomik Özgürlük	ZSA	Yolsuzluğun büyüme üzerindeki negatif etkisi, ekonomik özgürlüğün pozitif etkisinden yüksektir.
Ali vd./2016	130 Ülke/1996-2011	Beşeri sermaye, kurumlar	PVA	Beşeri sermayenin büyüme etkisi kurumlara bağlıdır.
Topuz-Dağdemir/2016	94 Ülke/1995-2011	Gelir dağılımı	PVA	Ülkeler geliştikçe, gelir dağılımı düzeltilmektedir.
Peçe vd./2016	Türkiye/1977-2013	Gelir Dağılımı	ZSA	Gelir dağılımı iyileştikçe reel GSYİH artmaktadır.
Ahmet-Baloch/2017	Pakistan/2017	Kurumlar	YKVA	Az gelişmişlik, kurumsallaşmaya engel olmaktadır.
Habyarimana-Dushimayezu/2018	Ruanda/1996-2015	Kurumlar (YK)	ZSA	Politik ekonomi gelişmişlik düzeyini etkilemektedir.

Not: HU hukukun üstünlüğünü, KKB kamu kesimi büyüklüğünü, KH kamu harcamalarını, HE hükümetin etkinliğini, YK yönetimin kalitesini, PVA, YKVA ve ZSA sırasıyla panel veri, yatay kesit veri ve zaman serisi analizlerini temsil etmektedir.

4. Ekonometrik Analizler

Bu çalışmanın ana amacı; üst-orta gelir grubuna¹ dahil 23 ülkede² politik ekonomi göstergelerinin ekonomik büyümeye etkilerini belirlemeye çalışmaktır. Bu amaçla 1992-2016 dönemine ait panel veriler kullanılarak ekonometrik analizler yapılmaktadır. Çalışmada üst-orta gelir düzeyindeki ülkeler ele alınmıştır. Bunda Türkiye'nin de üst orta gelir grubunda alması ve politik ekonominin ekonomi üzerindeki pozitif etkilerinin belirli bir gelişmişlik düzeyinden sonra ortaya çıkmasının³ etkisi bulunmaktadır.

4.1. Veri Seti

Çalışmada bağımlı değişken olarak kullanılan kişi başına GSYİH, her ülke için ekonomide ABD Doları cinsinden (%) değişimler olarak ekonomik büyümeyi temsilen kullanılmıştır. Bağımsız değişkenler olarak ele alınan politik ekonomi göstergeleri; kurumlar (kamunun etkinliği, hesap verilebilirlik düzeyi, politik istikrar, yasaların uygulanması, yolsuzlukla mücadele düzeyi ve regülasyon kalitesi), makroekonomik istikrar (beşeri sermaye, enflasyon ve istihdam oranı), ticari-finansal dışa açıklık (cari denge, ticari-finansal dışa açıklık oranları) ve gelir dağılımı (Gini Katsayısı, enflasyon oranı ve işsizlik oranı) şeklindedir.

Yüksek güvenilirliğe sahip uluslararası kuruluşlar tarafından hesaplanan kurumlara ilişkin göstergeler belli bir düzeyde öznellik içermektedir. Bu göstergelere ait endekslerin değerleri "0" ile "100" arasında değişmekte ve değerlerin yüksek olması kurumsal etkinliğin yüksek olduğunu göstermektedir. Makroekonomik istikrara ilişkin göstergeler kapsamında beşeri sermaye, GSYİH'den eğitime ayrılan (%) pay; enflasyon oranı, (nominal GSYİH/reel GSYİH)*100 ve istihdam oranı ise 15+ yaş istihdam edilenlerin toplam nüfus içindeki payı şeklinde alınmıştır.

Ticari ve finansal açıklık kapsamında; cari denge [(cari açık/GSYİH)*100] ticari dışa açıklık (Dış ticaret hacmi/GSMH) ve finansal dışa açıklık (Doğrudan Yabancı Sermaye Girişi + Doğrudan Yabancı Sermaye Çıkışı)/GSMH) göstergeleri kullanılmıştır. Gelir dağılımına ilişkin göstergeler kapsamında ise Gini Katsayısı, enflasyon oranı ve işsizlik oranı [(15+ yaş işsiz nüfus/toplam nüfus)*100] değişkenleri kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan verilerin derlenmesinde World Bank ve Harvard Üniversitesi istatistik veri tabanlarından istifade edilmiştir (World Bank, 2018; Harvard University, 2018).

4.2. Yöntem

Politik ekonomi göstergelerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin tahmini için panel veri analizlerinden yararlanılmıştır. Bu amaçla Rodrik vd. (2004: 131-165) tarafından geliştirilen üretim fonksiyonu temel alınmış ve bu modelden hareketle kurumlar, makroekonomik istikrar, ticari-finansal dışa açıklık ve gelir dağılımı şeklinde dört model türetilmiştir.

¹ World Bank'ın 2017 yılı için yaptığı sınıflandırmada, kişi başına reel GSYİH'sı 1.026-12.475 \$ arasında olan ülkelerin orta gelir grubunda yer aldıkları görülmektedir (World Bank, 2017).

² Arnavutluk, Azerbaycan, Arjantin, Brezilya, Belarus, Bulgaristan, Çin, Kosta Rika, Kolombiya, Ekvator, Fiji, İran İslam Cumhuriyeti, Kazakistan, Jamaika, Malezya, Meksika, Panama, Paraguay, Romanya, G. Afrika Cumhuriyeti, Tayland, Türkiye ve Venezuela.

³ (Barro, 1996: 1-27; Alfaro vd., 2004: 89-112; Oktayer ve Susam, 2008: 145-164; Arslan, 2011: 73-80).

Panel veri regresyon analizleri için temel alınan regresyon eşitliği aşağıdaki gibidir:

$$KBG_{it} = c + \beta X_{it} + \varepsilon_{it} \quad (4.1)$$

(4.1) nolu modelde KBG, kişi başına GSYİH'yi; c sabit terimi, X kontrol değişkeni olarak kullanılacak bağımsız değişkenleri, t zamanı, i ülkeyi ve ε hata terimini ifade etmektedir. Modelde yer alan (X) değişkeni için politik ekonomi göstergeleri ilave edilmiş ve her gösterge için tahmin edilecek yeni modeller oluşturulmuştur. Analizlerde kullanılan temel modeller aşağıdaki gibidir.

$$KBG_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 KME_{it} + \alpha_2 HES_{it} + \alpha_3 POL_{it} + \alpha_4 YAS_{it} + \alpha_5 YOL_{it} + \alpha_6 REG_{it} + \varepsilon_{it} \quad (4.2)$$

(4.2) nolu denklemde (X) değişkeni için politik ekonomi göstergelerinden biri olan kurumlara ilişkin (KME, kamunun etkinliği; HES, hesap verebilirlik düzeyi; POL, politik istikrar; YAS, yasaların uygulanması; YOL yolsuzluklarla mücadele düzeyi ve REG regülasyon kalitesi) bağımsız değişkenler kullanılmıştır.

$$KBG_{it} = \beta_0 + \beta_1 BS_{it} + \beta_2 ENF_{it} + \beta_3 IST_{it} + \varepsilon_{it} \quad (4.3)$$

(4.3) nolu denklemde (X) değişkeni için politik ekonomi göstergelerinden olan makroekonomik istikrara ilişkin (BS, beşeri sermaye; ENF enflasyon oranı ve IST istihdam oranı) bağımsız değişkenler kullanılmıştır.

$$KBG_{it} = \delta_0 + \delta_1 CD_{it} + \delta_2 TIC_{it} + \delta_3 FIN_{it} + \varepsilon_{it} \quad (4.4)$$

(4.4) nolu denklemde (X) değişkeni için politik ekonomi göstergelerinden olan ticari-finansal dışa açıklığa ait (CD, cari denge; TIC, ticari ve FIN, finansal dışa açıklık oranları) bağımsız değişkenler kullanılmıştır.

$$KBG_{it} = \gamma_0 + \gamma_1 GINI_{it} + \gamma_2 ENF_{it} + \gamma_3 İŞS_{it} + \varepsilon_{it} \quad (4.5)$$

(4.5) nolu denklemde (X) değişkeni için politik ekonomi göstergelerinden biri olan gelir dağılımına ilişkin (GINI, Gini Katsayısı, ENF, enflasyon oranı ve İŞS, işsizlik oranı) bağımsız değişkenler kullanılmıştır.

Çalışmanın uygulama kısmında öncelikle yatay kesit bağımlılık ve panel birim kök testleri ve tahmin edilecek panel regresyon modellerin belirlenmesine yönelik testler yapılmıştır. Daha sonra modeller tahmin edilmiş ve modellere ilişkin varsayımlardan [yatay kesit bağımlılık, birim içi otokorelasyon ve değişen varyans] sapma olup olmadığını belirlemek amacıyla çeşitli testler yapılmıştır (Kaplan, 2134: 153-155). Yapılan testler, panel veri modellerinde değişen varyans ve otokorelasyon sorununun var olduğunu göstermiştir. Bu nedenle çalışmada değişen varyansın varlığında tutarlı, yatay kesit bağımlılığı ve otokorelasyon varlığında dirençli standart hatalar üreten ve "Beck ve Katz/Parks Tahmincisi" olarak isimlendirilen Panel Düzeltilmiş Standart Hata (Panel Corrected Standard Error-PCSE) yöntemi kullanılmıştır. Böylece panel veri modelleri düzeltilmiş ve söz konusu sorunların varlığı altında dirençli tahmincilerle yeni tahminler yapılmıştır (Beck ve Katz, 1995: 634-635).

Panel veri analizlerinin yapılmasında Gauss 10.0 yazılım programı ile E-views 8.0 ekonometrik analiz paket programından yararlanılmıştır.

4.3. Uygulamalı Bulgular

Bu çalışmada kullanılan panelin yatay kesit boyutu (N=23), zaman boyutu (T=25)'dan küçük olduğu için sağlıklı bulgulara ulaşmak ve kesitler arasındaki

sorunlu korelasyonları ortadan kaldırmak amacıyla yatay kesit bağımlılık araştırılmıştır (Chudik ve Pesaran, 2013: 1-61). Bu amaçla ($N < T$) durumuna uyan LM_{adj} Testi yapılmıştır (Pesaran, Ullah ve Yamagata, 2008: 105-127). Teste ilişkin sonuçlar Tablo 4.1’de sunulmuştur.

Tablo 4.1. Yatay Kesit Bağımlılık Testi Sonuçları

Model No.	Değişken Adı	Test İstatistiği	p-Değeri
(4.2)	KBG	18.46	0.00
	KME	42.38	0.00
	HES	61.03	0.00
	POL	30.42	0.00
	YAS	57.19	0.00
	YOL	31.50	0.00
	REG	44.41	0.00
(4.3)	BS	48.12	0.00
	ENF	40.45	0.00
	IST	64.94	0.00
(4.4)	CD	49.23	0.00
	TIC	34.69	0.00
	FIN	36.01	0.00
(4.5)	GINI	62.51	0.00
	ENF	40.45	0.00
	IŞS	35.85	0.00

Tablo 4.1’de görüleceği üzere, test sonuçlarına göre olasılık değerleri 0.05’ten küçük olduğu için “Yatay kesit bağımlılık yoktur.” şeklindeki H_0 hipotezi reddedilmekte ve alternatif hipotez kabul edilmektedir. Buna göre paneli oluşturan birimler arasında yatay kesit bağımlılık bulunmaktadır. Yani ülkelerden birine gelen bir şok panelde yer alan diğer ülkeleri de etkilemektedir.

Yapılan LM_{adj} testi sonucunda yatay kesit bağımlılığın var olduğu kabul edildiği için serilerdeki yapısal kırılmaları ve yatay kesit bağımlılığı dikkate alan II. nesil birim kök testleri kullanılmış ve panel verilerin durağan olup olmadıkları incelenmiştir. Bu amaçla Pesaran (2007)’in Yatay Kesit Geliştirilmiş Dickey-Fuller (CADF) ve Yatay Kesit Im, Pesaran ve Shin Testi (CIPS) testleri kullanılmıştır (Pesaran, 2007: 265-312). “Seri durağan değildir” şeklindeki temel hipoteze sahip CADF Testi’nde öncelikle her bir yatay kesit (ülke) için CADF istatistikleri hesaplanmıştır. Daha sonra CADF istatistiklerinin aritmetik ortalamaları alınarak CIPS istatistikleri belirlenmiştir. Bu değerler Pesaran’ın tablo değerleriyle karşılaştırılmış ve CIPS kritik tablo değeri, CIPS istatistiği değerinden büyükse temel hipotez reddedilmiştir. CADF-CIPS birim kök testine ait sonuçlar Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2. II. Nesil Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	CADF-CIPS Birim Kök Testi	
	Sabitli	Sabitli/Trendli
	Seviyeler	
KBG	-3.06***	-3.13***
KME	-2.18*	-2.11*
HES	-3.70***	-3.60***

POL	-2.7***	-2.68***
YAS	-2.10*	-2.09**
YOL	-2.51***	-2.44***
REG	-2.29**	-2.30**
BS	-2.21**	-2.52***
ENF	-4.32***	-4.33***
IST	-2.91***	-2.86**
CD	*3.67***	-3.71***
TIC	-2.43***	-2.29**
FIN	-3.01***	-2.31**
GINI	-2.49***	-2.93***
İŞS	-2.34**	-2.77***

, ** ve ***; % 1, % 5 ve % 10 önem düzeylerinde istatistiki açıdan anlamlılığı ifade etmektedir.

Not: Kritik değerler Pesaran (2007)'ın çalışmasındaki Tablo II(b)'den alınmıştır. Optimal gecikme uzunluğunun belirlenmesinde SIC kullanılmıştır.

Tablo 4.2'de verilen CIPS istatistikleri, çalışmada kullanılan bütün değişkenlerin hem sabitli hem de sabitli/trendli modelde seviye değerleri ile [1(0)] durağanlaştıklarını göstermektedir. Yani değişkenler birim kök içermemekte ve herhangi bir şoktan etkilenmemektedirler.

Panel veri analizlerinde tahmin edilecek modellerin [klasik (havuzlanmış) regresyon modeli, sabit etkiler modeli ve tesadüfi (rassal) etkili model] belirlenebilmesi için modelde yer alan katsayıların zaman ve/veya birim itibarıyla değişiklik gösterip göstermediğinin belirlenmesi gereklilik arz etmektedir. Bu amaçla öncelikle ele alınan modellerde zaman ve birim etkilerinin olup olmadığı F ve LM Testleri uygulanarak araştırılmıştır. Daha sonra ise Hausman Testi uygulanarak tahmin edilecek modeller belirlenmiştir. Yapılan testlerin sonuçları Tablo 4.3'te verilmiştir.

Tablo 4.3. Panel Veri Regresyon Modeli Seçimi

Model No.	F-LM Testi	Test İst.	p-Değeri	Sonuç
(4.2)	F_{μ}	3.0913	0.0000	Birim etkisi vardır
	F_e	4.9224	0.0000	Zaman etkisi yoktur
	LM_{μ}	6.9433	0.0084	Birim etkisi vardır
	LM_e	122.22	0.0000	Zaman etkisi yoktur
	Hausman Testi	22.119	0.0011	İki yönlü sabit etkili model
(4.3)	F_{μ}	4.342	0.000	Birim etkisi vardır
	F_e	4.725	0.000	Zaman etkisi yoktur
	LM_{μ}	52.940	0.000	Birim etkisi vardır
	LM_e	82.979	0.000	Zaman etkisi yoktur
	Hausman Testi	14.861	0.001	İki yönlü sabit etkili model

Tablo 4.3. (Devam)

Model No.	F-LM Testi	Test İst.	p-Değeri	Sonuç
(4.4)	F_{μ}	3.896	0.000	Birim etkisi vardır
	F_e	5.130	0.000	Zaman etkisi yoktur

	LM_{μ}	31.305	0.000	Birim etkisi vardır
	LM_e	93.085	0.000	Zaman etkisi yoktur
	Hausman Testi	12.484	0.005	İki yönlü sabit etkili model
(4.5)	F_{μ}	3.643	0.000	Birim etkisi vardır
	F_e	4.984	0.000	Zaman etkisi yoktur
	LM_{μ}	35.234	0.000	Birim etkisi vardır
	LM_e	99.073	0.000	Zaman etkisi yoktur
	Hausman Testi	0.165	0.982	İki yönlü rassal etkili model

Tablo 4.3'teki F ve LM testine ilişkin sonuçlar, (4.2), (4.3), (4.4) ve (4.5) nolu modellerin tümünde % 1 önem düzeyinde birim ve zaman etkilerinin var olduğunu göstermektedir. Hausman test sonuçları ise % 1 önem düzeylerinde (4.2), (4.3) ve (4.4) nolu modellerde iki yönlü (birim ve zaman etkili) sabit etkiler modellerinin; (4.5) nolu modelde iki yönlü (birim ve zaman etkili) rassal etkili modelin tahmin edilmesinin uygun olduğunu göstermektedir.

Yapılan testlere uygun olarak panel veri regresyon modelleri, yatay kesit bağımlılık, değişen varyans ve otokorelasyon sorunlarının yokluğuna ilişkin varsayımaya dayalı olarak tahmin edilmiştir. Model tahminleri sonrasında, söz konusu modellerde varsayımlardan sapma olup olmadığını belirlemek amacıyla, daha önce test edildiği için yatay kesit bağımlılık hariç, çeşitli testler yapılmıştır. Bu kapsamda iki yönlü sabit ve rassal etkili modellerde değişen varyans olup olmadığını belirlemek amacıyla LMh Testi, sabit ve rassal etkili modellerde otokorelasyonun varlığını sınamak amacıyla sırasıyla LM-stat ve Durbin-Watson testleri ile LMmurho-stat, LMmu|rho-stat, LMrho|mu-stat testleri yapılmıştır. Testlerin sonuçları Tablo 4.4'te sunulmuştur.

Tablo 4.4. Değişen Varyans ve Otokorelasyon Test Sonuçları

Model No.	Değişen Varyans Testi	Test İst.	p-Değeri	Otokorelasyon Testi	Test İst.	p-Değeri
(4.2)	LMh (Sabit)	474.977	0.000	LM-stat	114.803	0.000
	-	-	-	D-W	1.0188	-
(4.3)	LMh (Sabit)	476.229	0.000	LM-stat	85.594	0.000
	-	-	-	D-W	1.1158	-
(4.4)	LMh (Sabit)	664.711	0.000	LM-stat	131.160	0.000
	-	-	-	D-W	0.942	-
(4.5)	LMh (Rassal)	368.715	0.000	LMmurho-stat	97.117	0.000
	-	-	-	LMmu rho-stat	12.030	0.005
	-	-	-	LMrho mu-stat	61.883	0.000

Tablo 4.4'deki LMh Testi sonuçlarına göre "Bütün birimlerin varyansı sabittir" şeklindeki H_0 hipotezi reddedilmekte ve tahmin edilen tüm modellerde değişen varyans sorununun olduğu kabul edilmektedir. Otokorelasyonun varlığını sınamak amacıyla yapılan LM-stat ve Durbin-Watson testleri, (4.2), (4.3) ve (4.4) nolu modellerde; LMmurho-stat, LMmu|rho-stat ve LMrho|mu-stat testleri ise (4.5) nolu modelde "Birinci dereceden otokorelasyon yoktur" şeklindeki H_0 hipotezinin reddedildiğini göstermektedir. Buna göre yapılan testler sonucunda otokorelasyon probleminin var olduğu belirlenmiştir.

Panel regresyon modellerine ilişkin varsayımlarından sapmalar hata terimlerinin varyans-kovaryans matrisinin birim matris olma özelliğini kaybetmesine yol açmaktadır. Bu nedenle Beck ve Katz/Parks Tahmincisi (Panel Düzeltilmiş Standart Hata Yöntemi) kullanılarak panel veri modelleri düzeltilmiştir. Söz konusu sorunların varlığı altında dirençli tahmincilerle yapılan yeni tahminlerin sonuçları Tablo 4.5’de verilmiştir.

Tablo 4.5. Düzeltilmiş Panel Veri Regresyon Modellerine Ait Tahmin Sonuçları

Model No.	Değişkenler	Katsayı	Std. Hata	t-İst.	p-Değeri
(4.2)	Sabit	0.112***	0.026	4.291	0.000
	KME	1.579*	0.938	1.683	0.093
	HES	-1.297	1.342	-0.967	0.334
	POL	1.704*	0.963	1.769	0.078
	YAS	-1.032	1.856	-0.556	0.579
	YOL	-1.143**	0.562	-2.034	0.042
	REG	-0.036	1.208	-0.030	0.976
R ² = 0.270		F İst. _(p) = 2.567*** (0.0000)			
(4.3)	Sabit	-2.539	6.398	-0.396	0.691
	BS	0.302***	0.386	2.783	0.005
	ENF	-0.801***	0.271	-2.960	0.003
	IST	0.933*	0.490	1.904	0.066
R ² = 0.368		F İst. _(p) = 6.165*** (0.0000)			
(4.4)	Sabit	5.332**	2.771	1.923	0.055
	CD	-0.351**	0.182	-1.926	0.054
	TIC	0.231*	0.138	1.678	0.098
	FIN	-0.266*	0.171	-1.553	0.101
R ² = 0.295		F İst. _(p) = 4.455*** (0.0000)			
(4.5)	Sabit	10.095***	2.030	4.972	0.000
	GINI	-1.109***	0.317	-3.503	0.001
	ENF	-0.701***	0.180	-3.885	0.000
	İŞS	-0.520***	0.165	-3.150	0.002
R ² = 0.238		F İst. _(p) = 28.61*** (0.000)			

*, ** ve ***; % 1, % 5 ve % 10 önem düzeylerinde istatistiki açıdan anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 4.5’e tahmin edilen düzeltilmiş iki yönlü panel veri regresyon modellerinin anlamlılığı açısından bakıldığında, F istatistiklerinin % 1 önem düzeyinde istatistiki açıdan anlamlı oldukları görülmektedir. Modellere ilişkin R² değerleri ise panel veri analizleri için modellerin açıklama güçlerinin uygun olduklarını göstermektedir.

(4.2) nolu modele ait tahmin sonuçlarına göre KME, POL ve YOL değişkenlerine ait katsayılar istatistiki olarak % 10, % 10 ve % 5 düzeyinde anlamlıdır. Kamunun etkinliğinin ve politik istikrarın 1 birim artması GSYİH’yi sırasıyla 1,6 ve 1,7 birim artırırken, yolsuzluktaki 1 birim artış (-1,1) birim azaltmaktadır. (4.3) nolu modele ait tahmin sonuçları, BS, ENF ve IST değişkenlerine ait katsayıların istatistiki olarak % 1, %1 ve % 10 düzeyinde anlamlı olduklarını göstermektedir. Beşeri sermayedeki ve istihdamdaki 1 birimlik artış GSYİH’yi sırasıyla 0,3 ve 0,9 birim artırırken, enflasyondaki 1 birimlik artış (-0,8) birim azalmaktadır.

(4.4) nolu modele ait tahmin sonuçları, CD, TIC ve FIN değişkenlerine ait katsayıların istatistiki olarak % 5, % 10 ve % 10 düzeyinde anlamlı olduklarını göstermektedir.

Ticari dışa açıklıktaki 1 birimlik artış GSYİH'yi 0,23 birim artırırken, cari açıklıktaki ve finansal dışa açıklıktaki 1 birimlik artış sırasıyla (-0,4) ve (-0,3) birim azalmaktadır. İki yönlü rassal etkili (4.5) nolu düzeltilmiş modele ait tahmin sonuçlarına göre GINI, ENF ve İŞS değişkenlerine ait katsayıların tamamı istatistiki olarak % 1 önem düzeyinde anlamlıdır. Gelir dağılımındaki bozulmanın, enflasyonun ve işsizliğin 1 birim artması GSYİH'yi sırasıyla (-1.1), (-0,7) ve (-0,5) birim azalmaktadır.

Analiz sonuçlarından hareketle, Türkiye'nin de aralarında bulunduğu üst-orta gelir grubuna dahil ülkelerde ekonomik büyüme hızını artırmak için; kamunun etkinliğinin artırılmasına, politik istikrarın sağlanmasına ve yolsuzluğun önlenmesine yönelik resmi ya da gayri resmi kurumsal düzenlemelerin yapılmasının, istikrarlı enflasyon oranlarının ve verimliliği yüksek-eğitilmiş işgücünün varlığı ile makroekonomik istikrarın sağlanması/sürdürülmesinin gerekli olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca, ihracat ve orta-uzun sermaye hareketlerini artırmak suretiyle ticari ve finansal dışa açıklığın etkin hale getirilmesinin ve gelir eşitsizliğini azaltarak gelir dağılımında adaletin sağlanmasının da gereklilik arz ettiği ifade edilebilir.

5. Sonuç

Bu çalışmada, 23 üst orta gelirli ülkede kurumlar, makroekonomik istikrar, ticari ve finansal dışa açıklık ve gelir dağılımı şeklindeki politik ekonomi göstergelerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri, 1992-2016 dönemine ait panel veriler kullanılarak ekonometrik olarak analiz edilmiştir. Bu amaçla II. nesil panel birim kök, model belirleme ve sağlamlılık testlerinin yanı sıra dirençli standart hatalar üreten Beck ve Katz/Parks Tahmincisi ile düzeltilen panel veri regresyon modellerine ilişkin tahminler yapılmıştır.

Tahmin sonuçları; politik ekonomi göstergelerinden kurumların [kamunun etkinliği ve politik istikrar (+), yolsuzluk (-)], makroekonomik istikrarın [beşeri sermaye ve istihdam (+), enflasyon (-)], ticari ve finansal dışa açıklığın [ticari dışa açıklık (+), cari denge ve finansal dışa açıklık (-)] ve gelir dağılımının [GINI katsayısı, enflasyon ve işsizlik (-)] ekonomik büyüme üzerinde etkili olduklarını göstermiştir. Buna göre Türkiye'nin de aralarında yer aldığı 23 üst orta gelirli ülkede politik ekonomi göstergeleri ekonomik büyümeyi olumlu/olumsuz yönde etkilemektedirler ve büyüme üzerindeki etkiler kurumlara ve gelir dağılımına ilişkin değişkenlerde daha belirgin, diğer değişkenlerde ise daha zayıftır.

Tahmin sonuçları, ülkeler arası büyüme farklılıklarını azaltmak için politik ekonomi göstergelerine yönelik uygulama ve düzenlemelere önem verilmesine ve göstergelerin geleneksel üretim faktörlerine ilişkin gelişmeler ile aynı doğrultuda hareket etmeleri gerektiğine işaret etmektedir. Bu nedenle politik ekonomi göstergelerinin zaman içinde ülkeler arasındaki büyüme farklılıklarını azaltacak en önemli unsurlar haline gelecekleri söylenebilir.

Sonuç olarak ülkelerin, yüksek katma değer içeren malların üretilmesine, sağlıklı dışa açılma ve küresel ekonomideki gelişmelere paralel olarak üretim artışının sağlanmasına katkı sağlayacak, etkin ve verimli politik ekonomi uygulamalarını sürdürülebilir hale getirmelerinin ekonomik büyüme hızının artırılmasına katkı sağlayacağını söylemek mümkündür.

(*) Bu çalışma, 2018 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından kabul edilen ve Prof. Dr. Sevda YAPRAKLI danışmanlığında Ramazan ASLAN tarafından hazırlanan ve “Politik Ekonomi Göstergelerinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerine Panel Veri Analizleri” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

6. Referanslar

- Abu-Bader, S. ve Abu-Qarn, S.A. (2003). Government expenditures, military spending and economic growth: Causality evidence from Egypt, Israel and Syria. *Journal of Policy Modeling*, 25(6-7), 567-583.
- Ahmet, M. ve Baloch, A. (2017). The political economy of development: A critical assessment of Balochistan, Pakistan. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 7(6), 1026-1045.
- Aidt, T.S. (2010). Corruption and sustainable development. *CWPE 1061*, Erişim adresi <https://www.researchgate.net/publication/254396585>.
- Aidt, T., Dutta, J. ve Sena, V. (2008). Governance regimes, corruption and growth: Theory and evidence., *Journal of Comparative Economics*, 36, 195-220.
- Aksoğan, G. ve Elveren, A.Y. (2012). Türkiye’de savunma, sağlık ve eğitim harcamaları ve gelir eşitsizliği (1970-2008): Ekonometrik bir inceleme”, *Sosyoekonomi Dergisi*, 1, 263-280.
- Alfaro, L., Chanda, A., Kalemli, Ö.S. ve Sayek, S. (2004). FDI and economic growth: The role of local financial markets. *Journal of International Economics*, 64, 89-112.
- Ali, M., Egbetokun, A. ve Memon, M.H. (2016). Human capital, social capabilities and economic growth. *Jena Economic Research Papers No. 013*, Friedrich Schiller University Jena.
- Al-Yousif, Y.K. (2001). Do government expenditures inhibit or promote economic growth: Some empirical evidence from Saudi Arabia’, *The Indian Economic Journal*, 48(2), 92-96.
- Apaydın, F. (2013). *Büyümenin ekonomi politiği: Türkiye örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.
- Arslan, Ü. (2011). Siyasi istikrarsızlık ve ekonomik performans: Türkiye örneği. *Ege Akademik Bakış*, 11(1), 73-80.
- Aslan, R. (2018). *Politik ekonomi göstergelerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri: Gelişmekte olan ülkeler üzerine panel veri analizleri*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Assanie, N. ve Singleton, B. (2002). The quality of foreign direct investment: Does it matter for economic growth?. *Journal of International Economics*, 45, 115-135.
- Atamtürk, B. (2007). Gelişmekte olan ülkelerde ve Türkiye’de finansal serbestleşmenin iç tasarruflar üzerine etkisi. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 23(2), 75-89.
- Baek, K. ve Qian, X. (2011). An analysis on political risks and the flow of foreign direct investment in developing and industrialized economies. *Economics, Management & Financial Markets*, 6(4), 60-91.
- Balasubramanyam, V.N., Salisu M. ve Sapsford, D. (1996). Foreign direct investment and growth in EP and IS Countries. *Economic Journal*, 106(1), 92-105.
- Barro, R. (1996). Democracy and growth. *Journal of Economic Growth*, 1(1), 1-27.

- Basu, P., Chakraborty, C. ve Reagle, D. (2003). Liberalization, FDI, and growth in developing countries: A panel cointegration approach. *Economic Inquiry*, 41(3), 510-516.
- Beck, N. ve Katz, J.N. (1995). "What to do (and not to do) with time-series cross-section data.", *American Political Science Review*, 89(3), 634-647.
- Bloom, D.E. ve Sachs, D.J. (1998). Geography, demography, and economic growth in Africa. *The Brookings Institution Brookings Papers on Economic Activity*, 2, 207-295.
- Bloom, D.E., Canning, D. ve Sevilla, J. (2004). The effect of health on economic growth: A production function approach. *World Development*, 32, 1-13.
- Chudik, A. ve Pesaran, M.H. (2013). Common correlated effects estimation of heterogeneous dynamic panel data models with weakly exogenous regressors. *Federal Reserve Bank of Dallas Globalization and Monetary Policy Institute, Working Papers*, No. 146.
- De Meulemeester, J-L. ve Rochat, D. (1995). A causality analysis of the link between higher education and economic development. *Economics of Education Review*, (14)4, 351-361.
- Dietz, S. ve Neumayer, E. (2007). Corruption, the resource curse and genuine saving. *Environment and Development Economics*, 12, 33-53.
- Eaton K., Kaiser K. ve Smoke P. (2010). *The political economy of decentralization reforms: implications for aid effectiveness*. Washington DC: The World Bank Press.
- Edwards, S. ve Fernando, L.J. (1994). Fixed exchange rates, inflation and macro economic discipline", *NBER Working Paper Series*, No. 4661.
- Grasjö, U. (2005) Human capital, R&D and regional export performance. *Centre of Excellence for Science and Innovation Studies (CESIS) Working Paper Series*, No, 50.
- Gries, T. ve Redlin, M. (2012). "Trade openness and economic growth: A panel causality analysis. *Center for International Economics Working Paper Series*, No, 06.
- Gür, T.H. ve Akbulut, H. (2012). Gelişmekte olan ülkelerde politik istikrarın ekonomik büyüme üzerine etkisi. *Sosyoekonomi Dergisi*, 1, 281-300.
- Habyarimana, J.B. ve Dushimayezu, B. (2018). Good governance, economic growth and development: Insights from a 22-year econometric analysis in Rwanda", *East Africa Research Papers in Economics and Finance*, No. 2018: 19.
- Harvard University, (2018). *Statistical and data-related research*. Erişim adresi <https://hls.harvard.edu/library/research/find-a-database/>.
- Johnson, N.D., Ruger, W., Sorens, J. ve Yamarik, S. (2014). Corruption, regulation, and growth: An empirical study of the United States. *Economics of Governance*, 15(1), 51-69.
- Kaplan, F. (2013). *Ekonomik büyümenin dolaylı belirleyicileri: orta gelirli ülkeler üzerine panel veri analizleri*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Kueh, J., Puah, S.C. ve Wong, C. (2008). Bounds estimation for trade openness and government expenditure nexus of Asean-4 Countries. *MPRA Papers*, No. 12351.
- Lavigne, R. (2006). The institutional and political determinants of fiscal adjustment. *Bank of Canada Working Paper*, No. 2006-1.
- Loizides, J. ve Vamvoukas, G. (2005). Government expenditure and economic growth: Evidence from trivariate causality testing", *Journal of Applied Economics*, 8(1), 125-152.
- Méon, P.G. ve Sekkat, K. (2005). Does corruption grease or sand the wheels of growth? *Public Choice*, 122(1-2), 69-97.

- North, C.D. (2010). *Kurumlar, kurumsal değişim ve ekonomik performans*. (Çev. G.Ç. Güven). İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları, (Orijinal yayın tarihi, 1990).
- Oktayer, N. ve Susam N. (2008). Kamu harcamaları-ekonomik büyüme ilişkisi: 1970-2005 yılları Türkiye örneği. *İstanbul Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22(1), 145-164.
- Olson, M., Naveen, S. ve Swamy, A.V. (2000). Governance and growth: A simple hypothesis explaining cross-country differences in productivity growth. *Public Choice*, 102, 341-364.
- Peçe M.A., Ceyhan M.S. ve Akpolat A. (2016). Türkiye’de gelir dağılımının ekonomik büyümeye etkisi üzerine ekonometrik bir analiz. *International Journal of Cultural and Social Studies*, 2(SI 1), 135-148.
- Pesaran, M.H. (2007). A simple panel unit root test in the presence of cross section dependence. *Journal of Applied Econometrics*, 22, 265-312.
- Pesaran, M.H., Ullah, A. ve Yamagata, T. (2008). A bias-adjusted LM test of error cross-section independence. *Econometrics Journal*, 11(1), 105-127.
- Rodrik, D., Subramanian, A. ve Trebbi, F. (2004). Institutions rule: the primacy of institutions over geography and integration in economic development. *Journal of Economic Growth*, 9(2), 131-165.
- Sinha, D. ve Sinha, T. (2000). Openness, investment and economic growth in Asia. *The Indian Economic Journal*, 49(4), 110-117.
- Sun, H. ve Parikh, A. (2001). Exports, inward foreign direct investment (FDI) and regional economic growth in China. *Regional Studies*, 35(3), 187-196.
- Tallman, E.W. ve Wang, P. (1994). Human capital and endogenous growth evidence from Taiwan. *Journal of Monetary Economics*, 34(1), 101-124.
- Teal, F. (2010). Higher education and economic development in Africa: A review of channels and interactions. *Centre for the Study of African Economies University of Oxford*, No. 25.
- Topuz S.G. ve Dağdemir, Ö. (2016). Ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği ilişkisi: kuznets ters-u hipotezinin geçerliliği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 11(3), 115-130.
- Tsen W.H. (2006). Granger causality tests among openness to international trade, human capital accumulation and economic growth in China: 1952-1999. *International Economic Journal*, 20(3), 285-302.
- WB. (2017). *World development indicators*. Erişim adresi <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/26447>.
- WB. (2018). *World Bank open data*. Erişim adresi <https://data.worldbank.org/>.
- Yalman, G. (2008). Aydınlanmadan günümüze siyasal iktisat. *Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi Konuşma Metni*, Erişim adresi http://www.obarsiv.com/pdf/galip_yalman.pdf.
- Yapraklı, S. (2007). Ticari ve finansal dışa açıklık ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki: Türkiye üzerine bir uygulama. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, 5, 67-89.
- Yendi, İ. (2011). Avrasya ülkelerinde kurumsal faktörlerin iktisadi büyüme üzerindeki etkileri. *International Conference on Eurasia Economies*, 357-362, Erişim adresi <https://www.avekon.org/papers/255.pdf>.
- Zakaria, M. ve Shakoor, S. (2011). Relationship between government size and trade openness: Evidence from Pakistan. *Transition Studies Review*, 18, 328-341.